

ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

У статті розкрито сутність і проведено теоретичний аналіз численних педагогічних та науково-методичних джерел зарубіжних і вітчизняних авторів щодо передумов та особливостей оновлення змісту професійно-технічної освіти, як основи для розроблення освітнього стандарту швейного профілю, заснованого на компетентнісному підході; взаємозв'язку між професійними й освітніми стандартами; з наукової точки зору обґрунтовано ефективність професійної підготовки кваліфікованих робітників за умови впровадження модульно-компетентнісної технології навчання на основі професійного та освітнього стандартів нового покоління.

Ключові слова: професійний стандарт, модульно-компетентнісна технологія навчання, освітній стандарт, компетентнісний підхід.

L.I. Korotkova

The article deals with the essence and theoretical analysis of a large number of educational and scientific - methodical sources of foreign and domestic authors of assumptions and characteristics of updating the content of vocational - technical education as a foundation for the development of the educational standard sewing direction. Educational standard is based on professional competence. The article also demonstrates the relationship between the professional and educational standards, from a scientific point of view, substantiated efficiency of a training of skilled workers. The author motivates the necessity for forming the conditions of modular and competence educational technology, which is based on professional and educational standards of new generation.

Key words: Professional Standard, modular and competence education technology, Educational Standard, competence.

Постановка проблеми. Нині темпи й глибина процесів реформування в галузі професійно-технічної освіти України не повністю задовольняють потреби особистості, суспільства і держави. Глобалізація, зміна технічних засобів та технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства ставлять все нові завдання щодо розвитку людського капіталу як головної мети, ключового показника й основного важеля сучасного економічного прогресу.

В цьому контексті особливо актуальним є вирішення проблеми оновлення змісту професійно-технічної освіти відповідно до потреб ринку праці в Україні. У зв'язку з цим постає необхідність визначення і використання конкретних механізмів забезпечення якості підготовки професійно-мобільних та конкурентоспроможних робітників. До таких механізмів належать передусім професійні стандарти нового покоління.

Аналіз досліджень і публікацій. Реалізація нових принципів стандартизації у сфері праці й освіти залежить від вибору наукового підґрунтя, яке визначається теоретичними концепціями, підходами, вченнями, що побутують у педагогічній науці і практиці. Вивчення наукових джерел підтвердило, що проблема стандартизації змісту професійно-технічної освіти ґрунтовно досліджувалася зарубіжними та українськими вченими у багатьох напрямках: розроблення професійних стандартів та взаємодія їх з освітніми (М. Коулз, О. Олейнікова, А. Муравйова, Н.Ничкало, В.Радкевич, Т.Десятов, О.Щербак та ін.); впровадження державних освітніх стандартів (С.Батишев, А.Глазунов, І.Смірнов, А.Лейбович, А.Новіков, П.Новіков, Е.Ткаченко, Л.Федотова, Ю.А.Якуба та ін.); сутність кваліфікацій, компетентності та компетенцій майбутніх фахівців (М. Армстронг, Т.Д. Барер, Р.Е. Бойцис, Л. Спенсер, З. Уїддет, З. Холліфорд, А.Володарська, Т.Герша, Е.Зеер, М. Коулз, Т. Лобанова, А. Маркова, Д. Мертенс, П. Паніна, Г. Полуніна, Е. Сафонова, А.Самойленко, Е. Семанюк та ін.); адаптації теоретичного і практичного досвіду модульного підходу до навчання в сучасних умовах (О.Бурцева, С.Морозов, Н.Тализіна, Т. Шамова, В. Шибанов та ін.); зміст професійно-

технічної освіти швейної галузі (Т.Бердник, А.Євсегнеєв-Беляков, Є. Ткаченко, В.Баранов, Л. Кадцин, В. Козлова, І.Радченко, В.Радкевич, І.Гриценко, О.Марущак та ін).

Зарубіжні й вітчизняні дослідники у своїх наукових працях і публікаціях довели доцільність модернізації змісту професійно-технічної освіти, акцентуючи значну увагу на необхідності створення професійних стандартів нового покоління, заснованих на компетенціях. Нові стандарти – потреба часу, що зумовлена необхідністю виконання стратегічного завдання економічного і гуманітарного розвитку України в західноєвропейському та світовому контекстах.

Мета і завдання статті. Метою статті є дослідження в педагогічній науці проблем модернізації змісту професійно-технічної освіти, проектування освітніх стандартів нового покоління, концепція створення яких залежить від принципів побудови та змістовного наповнення професійних стандартів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміна освітянської парадигми з когнітивно орієнтованої на особистісно орієнтовану породжує принципово новий підхід у визначенні цілей, завдань та принципів професійно-технічної освіти. У зв'язку з цим головним завданням професійної підготовки стає спрямованість на результат і в цьому контексті варто вивчати та аналізувати наукові дослідження й публікації.

Як визначає академік Ничкало Н.Г., процес оновлення змісту професійно-технічної освіти є складним, довгостроковим, копітким і суперечливим, а тому, на її думку стандартизація професійної освіти не може замикатися тільки в рамках освітнього простору. Вивчення комплексної проблеми підготовки трудового потенціалу країни, а також особливостей розвитку ринку праці викликає необхідність консолідації зусиль органів законодавчої влади, представників підприємств, навчальних закладів, наукових установ по створенню професійних стандартів, особливістю яких є врахування вимог роботодавців щодо наявності у кваліфікованого робітника не тільки знань, умінь та навичок, але й специфічного уміння виконувати обов'язки в рамках

основних професійних видів діяльності, пов'язаних зі ступенем сформованості професійних та ключових компетенцій[15,с.138].

Російські вчені О. Олейнікова, А. Муравйова визначають професійний стандарт як докладну характеристику рівня виконання конкретного виду професійної діяльності, що визначається компетенціями. На думку вчених, саме через компетенції, що представляють собою здатність особи застосовувати знання, уміння та практичний досвід в знайомих і незнайомих трудових ситуаціях, у стандарті описуються вимоги сфери праці до працівників та результати, які повинні бути досягнуті ними у відповідності до цих вимог[14; с.34; 16, с. 69].

Професійний стандарт формує основні вимоги ринку праці й роботодавців до професії та закладає основу для прикладної складової освітнього стандарту з відповідної спеціальності. За визначенням науковців Е.Ф.Зеєра та Н.Д.Машукової, професійний стандарт також стає основою для формування програм професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників, проведення атестації і сертифікацій персоналу, планування його професійного зростання [5; с. 10; 13, с. 27].

Для спрямування змісту професійно-технічної освіти на досягнення конкретних результатів, що точно відповідають вимогам професії і визначають параметри, які відображають рамки професійної компетентності випускника, останнім часом все більше країн переходять до створення освітніх стандартів, заснованих на компетенціях.

Відомий російський вчений В. Байденко обґрунтував положення про те, що процес стандартизації є державною проблемою і повинен мати обов'язкове правове підґрунтя, оскільки стандарт є: методом рефлексії суспільства відносно оновленої ролі освіти як сучасного соціокультурного проекту і соціальної технології; фактором динамічного росту освіченості громадян на всіх ступенях, рівнях освіти; засобом прогностичного проектування національного освітнього продукту; напрямом демократизації освітньої політики і боротьби проти дискримінації в галузі освіти; шляхом підтримки освітнього розмаїття,

варіативної і диверсифікаційної освітньої практики; ключем до вирішення проблем об'єктивізації контролю за результативністю освітніх систем і якості освіти тощо[1, с.9].

На думку Г. Файзуліної, розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти, у зв'язку з високою динамікою соціально-економічних змін, повинні сприйматись як постійний процес адаптації і оптимізації системи професійно-технічної освіти, пошук дієвого механізму, що надасть освітній діяльності більш чіткої цільової спрямованості, підвищить відповідальність за результати професійної підготовки всіх учасників освітнього процесу[23].

Стандарт забезпечує рівні права всіх абітурієнтів та учнів, гарантує отримання робітничої професії, враховує національні та регіональні особливості у підготовці, завдяки визначеним формам контролю є механізмом захисту від неякісної освіти. Контролююча функція стандартів полягає у врахуванні вимог користувачів освітніх послуг і зацікавлених сторін щодо рівня професійної компетенції випускників і використання відповідних методів та механізмів впливу на процес надання освітніх послуг, з метою досягнення певного рівня якості.

Українська вчена О.Щербак вважає, що освітні стандарти, з орієнтацією професійної освіти на кінцевий результат, компетенції, вимоги роботодавців будуть сприяти готовності випускників якісно й ефективно виконувати трудові функції через забезпечення практико-орієнтованого навчання[20, с. 14].

Розроблення освітніх стандартів ґрунтується на компетентнісному підході, який, на думку науковців Д.А. Іванова й А.Г.Каспржака визначає напрям зміни освітнього процесу, пріоритети, змістовний ресурс розвитку. І це не випадково, тому що знання, уміння та навички вже не задовольняють повністю потреби суспільства, не дозволяють демонструвати й вимірювати рівень якості освіти[7, 37; 9, с. 3].

Компетентністний підхід має практичну, прагматичну і гуманістичну спрямованість. Практична спрямованість компетентнісного підходу була визначена матеріалами Симпозіуму Ради Європи (1996), в яких

підкреслювалось, що для результатів освіти важливо знати не тільки що, але і як робити.

На думку російської вченої І.Зімньої, компетентнісний підхід є засобом досягнення нової якості освіти, тому що він орієнтує систему освіти на забезпечення якості підготовки, відповідно до потреб сучасного суспільства, що узгоджується не тільки з потребою людини інтегруватися в суспільну діяльність, але і потребою самого суспільства використовувати потенціал особистості[6, с. 8].

Вивчаючи особливості компетентнісного підходу, В.А. Болотов і В.В. Серіков вказують на те, що в ньому відображений такий вид змісту освіти, який вимагає досвіду вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, компетенцій. Реалізація компетентнісного підходу розвиває в людині здатність орієнтуватися в різноманітних складних і непередбачуваних робочих ситуаціях, мати уявлення про наслідки своєї діяльності, а також нести за них відповідальність. За їх визначенням, компетентність, виступаючи результатом навчання, не прямо впливає з нього, а є наслідком саморозвитку індивіда, узагальнення особистісного і діяльнісного досвіду, що, в кінцевому підсумку, має вплинути на якість освіти [4, с. 10].

О.Калегіна підкреслює значення компетентнісного підходу як «засобу досягнення мети освітньої системи професійної підготовки: залучення учнів до вирішення проблем професійної діяльності, сприяння усвідомленню значущості навчання та засвоєнню знань і здатності застосовувати їх на практиці» [8, с.103].

Формуванню компетенцій у процесі професійно-технічного навчання сприяє модульна технологія побудови змісту освіти, яка забезпечує розвиток потреб і здатностей учнів, досягнення й отримання високого рівня кваліфікацій, що дозволяє їм бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Зародження ідеї модульного навчання пов'язане з виникненням зарубіжної концепції одиниць змісту освіти (S.Posilethwait, B.Goldshmid, M. Goldshmid і J.Russel), мета якої в тому, що відносно невелику частину

навчального матеріалу доцільно брати за автономну тему і вільно включати її в програму курсу навчання.

Ф. Келлер вважає, що важливою особливістю модульного навчання є відсутність жорстких організаційних тимчасових рамок навчання: воно може проходити в слушний час для учня, що дозволяє йому просуватися в навчанні з швидкістю, яка відповідає його здібностям. Дж. Рассел стверджує, що модульне навчання вимагає безпосередньої відповідальності учня за результат навчання, оскільки для нього створюються комфортні умови для засвоєння змісту модулів. При такому підході істотно збільшується мотивація навчання, оскільки учень може вільно вибирати зручні для нього способи, засоби і темпи навчання [22, с.52].

П. Юцявичене зазначає, що принцип модульності є центральним принципом модульного навчання, який визначає конструювання навчального матеріалу закінченим блоком (функціональним вузлом), щоб можна було інтегрувати різні види й форми навчання і можливість забезпечити досягнення кожним учнем поставлених перед ним конкретних дидактичних цілей [21, с.69-72].

У результаті комбінування модульної технології побудови змісту освіти та компетентнісного підходу сучасна педагогічна наука запропонувала інноваційну технологію навчання – модульно-компетентнісну, при якій відбувається переорієнтація освітнього результату з понять «знання, уміння, навички» на поняття «компетенція і компетентність».

Модульно-компетентнісний підхід забезпечує учнів необхідними як професійними, так і соціальними, комунікативними, ключовими компетенціями та знаходиться в руслі концепції безперервної освіти.

Російські вчені О.Олейнікова та А.Муравйова наголошують на тому, що модульно-компетентнісний підхід є основою концепції навчання протягом всього життя, і його метою є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до ситуації, що змінюється, у сфері праці, – з одного боку, і продовжувати професійне зростання й освіту – з іншого. Учені впевнені, що такий

підхід до навчання дає змогу створити відчуття успішності у кожного учня, котре породжує сама організація навчально-виховного процесу, у рамках якої учень керує своїм навчанням, що привчає його бути відповідальним за своє навчання, а в майбутньому – забезпечити власний професійний та особистісний розвиток і кар'єру[17, с. 5-6].

Проблеми оновлення змісту професійно-технічної освіти на основі стандартизації, впровадження модульно-компетентнісного підходу для підготовки спеціалістів, здатних пристосовуватися до змін на ринку праці є важливими для усіх галузей промисловості та сфери послуг. Не є виключенням і швейна галузь як одна з основних підгалузей легкої промисловості.

У зв'язку з модернізацією технічного оснащення швейних підприємств, впровадженням нових високоефективних технологій та нетрадиційних матеріалів, постає важлива проблема оновлення змісту професійно-технічної освіти швейного профілю та пошуку ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців

У підготовці фахівців швейного профілю набуває значущості розроблений вітчизняними вченими Н.Батраченко, В.Головіновим та Н.Каменєвим курс технології виготовлення жіночого одягу, який побудований як модульний і допомагає набутти знань майбутнім швачкам, кравцям, закрійникам самостійно[3]. Необхідною умовою підготовки фахівців швейної галузі є вивчення основ обладнання швейного виробництва, обґрунтовані В. Кучером та А.Степурою [11], основ швейного матеріалознавства – у працях К.Лазур.

У підготовці майбутніх майстрів з виготовлення одягу важливою є методика викладання предмету «Моделювання одягу» розроблена В.О.Радкевич. У підручнику широко подається теоретичний матеріал з композиції, технічного та художнього моделювання одягу, також розкрито методику виконання самостійних, лабораторно-практичних та творчих робіт з тем програми.[19].

В.І.Писаренко теоретично обґрунтувала концепцію проектування змісту професійної освіти техніків швейного виробництва на основі принципу інтеграції; встановила принципи і критерії відбору змісту професійної освіти; розробила інтегрований спецкурс «Проектування технологічних процесів», який відповідає концептуальним положенням і дидактичним умовам забезпечення підвищеного рівня освіти техніків сучасного швейного виробництва [18, с.131-145].

Розглядаючи професійне навчання як органічну структуру єдиної системи безперервної освіти, російська вчена Т.М.Коржавіна визначила напрями проектування змісту освіти підготовки кравців легкого одягу для індивідуальної трудової діяльності, важливо, що: в основу проектування покладені принципи історичності, спадкоємності, інтеграції, практико-орієнтованої спрямованості; зміст освіти побудовано за блочно-модульним принципом[10, с. 128-136].

Російський дослідник В.Баранов стверджує, що ефективність професійної підготовки працівників можлива за умови здійснення навчання на основі особистісно-розвиваючої парадигми освіти, яка враховує вимоги сучасного ринку праці до змісту професійно-технічної освіти робітників швейного виробництва та сприяє формуванню робітника, здатного до самоорганізації та саморозвитку[2, с.18].

Ідея безперервного професійного навчання у сфері дизайну одягу обґрунтовується в роботі російської вченої І.Ф.Леонові. Автор зумовлює свої дослідження новими підходами до визначення змісту освіти з урахуванням світових тенденцій, перспектив розвитку високотехнологічних швейних виробництв і вимог міжнародних стандартів щодо якісної професійної підготовки і звертає увагу на необхідність впровадження інноваційних педагогічних технологій, що дозволять максимально розкрити творчий потенціал майбутніх швейників[12, с. 28-30].

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз педагогічних та науково-методичних джерел зарубіжних та вітчизняних авторів підтвердив доцільність

та своєчасність розроблення професійних стандартів швейного профілю, заснованих на компетентнісному підході, який дасть можливість розпочати процес стандартизації у сфері професійно-технічної освіти, що в свою чергу створить передумови до впровадження модульно-компетентнісної технології у навчальний процес. Реалізація вищенаведених заходів дасть можливість забезпечити швейну галузь конкурентоспроможними та мобільними фахівцями з широким спектром необхідних на ринку праці компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байденко В. И. Образовательный стандарт. Опыт системного исследования. / В.И. Байденко — Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 1999. — 440 с.
2. Баранов В.П. Формирование содержания и педагогических технологий подготовки работников швейного производства: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Баранов Владимир Петрович. – Москва, 2005. – 172с.
3. Батраченко Н.В. Технологія виготовлення жіночого одягу : Підручник для учнів проф.-техн. навч.закладів / Батраченко Н.В. Головінов В.П., Каменєва Н.М. – К. : Вікторія, 2000. – 512 с.
4. Болотов В.А Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А.Болотов, Сериков В.В. // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.
5. Зеер Е.Ф. Обновление базового профессионального образования на основе компетентностного подхода / Э. Ф. Зеер // Профессиональное образование. - 2007. - N 4. - С. 9-10.
6. Зимняя И.А. Компетентностный подход в образовании (методологотеоретический аспект) / Зимняя И.А. // Проблемы качества образования. Материалы XIV Всероссийского совещания. Книга 2. М., 2004. -С. 6 - 12.
7. Иванов Д. А. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий : учеб.-метод. пособие / Д. А. Иванов, К. Г. Митрофанов, О. В. Соколова. – М. : АПК и ПРО, 2003. – 101 с.

8. Калегина О.А. Компетенции как цель и результат получения образования / О. А. Калегина // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. - 2006. - N 2. - С. 102-107.
9. Каспржак А. По ступеням компетентностей: О проекте “Модернизация образования: перспективные разработки” / А. Каспржак // Первое сентября. – 2002. – № 88. – С. 3.
10. Коржавина Т.И. Педагогическое проектирование содержания подготовки портных легкой одежды для индивидуальной трудовой деятельности : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Татьяна Николаевна Коржавина. Екатеринбург. 2000. – 184 с.
11. Кучер В.О. Обладнання швейного виробництва: навч. посіб. для проф.-техн. навч. закладів / Кучер В.О., Спепура А.О. – К.: Вікторія, 2010. – 416 с.
12. Леонова И.Ф. Подготовка специалистов в сфере моделирования и конструирования швейных изделий в условиях непрерывного профессионального образования: Лицей-колледж : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ирина Федоровна Леонова. - Невинномысск, 2005. - 249 с.
13. Машукова Н.Д. Профессиональный стандарт как многоуровневая структура профессиональных квалификаций / Н. Д. Машукова // Высшее образование сегодня. - 2006. - N 11. - С. 24-30
14. Муравьева А.А. Роль профессиональных стандартов в модернизации системы профессионального образования / А. А. Муравьева. - // Профессиональное образование. Столица : информационное, педагогическое, научно-методическое издание. - 2010. - N 7. - С. 34-36.
15. Ничкало Н.Г. Шляхи розв'язання проблем / Н.Г. Ничкало // Профтехосвіта України: XX століття: Енциклопедичне видання / Ред. Н.Г. Ничкало. - К.: Видавництво «АртЕк», - 2004. - С 138.
16. Олейникова О.Н. Разработка модульных программ, основанных на компетенциях : учебное пособие // Олейникова О.П., Муравьева А.А., Коновалова Ю.В., Сартакова Е.В. М. – М. : Альфа-М, 2005. - 160с.

17. Олейникова О. Н. Профессиональные стандарты – основной критерий повышения качества профессионального образования / Олійникова О. Н. Муравьева А.А. // Образование в документах. - 2007. - №21. - С. 67-74.
18. Писаренко В.И. Проектирование содержания профессионального образования техников швейного производства на основе интегративного подхода : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Вера Игоревна Писаренко. Тольятти, 2004 – 188с.
19. Радкевич В.О. Моделювання одягу : підручник / В.О.Радкевич. - К. : Вікторія, 2000. – 352 с.
20. Щербак О.І.. Державні стандарти. Засоби діагностики. Тести та практичні завдання зі спеціальності "Професійне навчання" (за профілями підготовки) / О.І. Щербак, Е.М.Ковальчук. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2001. – 51 с.
21. Юцявичене П. А. Основы модульного обучения : учебное пособие / П.А.Юцявичене – Вильнюс: Минвуз Лит. ССР, 1989. – 272 с.
22. Russel J.D. Modular Instruction // A Guide to the Design, Selection, Utilization and Evaluation of Modular Materials. - Minneapolis, Minnesota: Burgess Publishing Company. - 1974. - 164 p.
23. Файзуллина Г.З. Об эффективности введения стандартов начального профессионального образования / Г.З. Файзуллина [Електронний ресурс]. — Режим доступа: www.udmedu.ru/files/IK1/2-95_.doc